

tryk, bofortegnelserne indeholder. En sammenligning mellem oplysningerne fra Malmø og skifterne fra Helsingør viser mange ligheder mellem forholdene i de to byer, skønt der er en ganske vist kort afstand i tid; men de var begge sundbyer, og vilkårene har vel i nogen grad været de samme. Det fyldige materiale fra Malmø tillader dog ikke uden videre at generalisere, og først når der er publiceret tilsvarende stof fra de fynske og jyske byer, vil det være muligt at danne sig et indtryk af den danske købstads materielle kultur i det 16. århundrede, da overgangen til renaissance fandt sted. Foreløbig mangler meget, men Einar Baggers udgave vækker ønsket om at kende, hvad der findes fra andre byer.

Helge Søgaard

Emanuel Halicz: *Danish Neutrality during the Crimean War (1853-1856). Denmark between the Hammer and the Anvil. Translated from the Polish by Jane Cave. (Odense University Press, 1977). 247 s.*

Det er en besynderlig kendsgerning, at spørgsmålet om Danmark og Krimkrigen aldrig har været genstand for en indgående historisk undersøgelse. Frederik Bajers mammutbog fra 1914 »Nordens særlig Danmarks Neutralitet under Krimkrigen« er mere en materialesamling hovedsagelig bestående af dokumenter fra det danske Udenrigsministeriums arkiv end en videnskabelig behandling af emnet.

I den øvrige historiske litteratur om perioden indtager krigen en meget beskedent plads. Man kan således nævne Erik Møllers store værk fra 1958 »Helstatens Fald«, hvor krigen blot omtales i nogle få uvæsentlige linier.

Det er derfor en virkelig landvinding, at professor Halicz, der i 1971 emigrerede fra Polen og nu er knyttet til Odense

Universitet, har taget sig for at undersøge emnet. Det er næppe noget tilfælde, at det er en udlænding, der har valgt dette emne. Som ikke-dansker hypnotiseres han på ingen måde af begivenhederne i 1848-50 og 1863-64, men har et åbent blik for det perspektiv, der ligger i Krimkrigen og dens følger for Danmark.

Halicz' fremstilling bygger på omfattende studier ikke blot i danske arkiver heri indbefattet de russiske arkivfilm i Rigsarkivet, men tillige i engelske, tyske, franske og østrigske udenrigsministerielle arkiver. Resultatet er blevet en grundig gennemgang af alle faser i Danmarks forhold til de krigsførende magter i den pågældende periode. Forfatteren lægger ikke skjul på sin beundring for den måde, hvorpå det lykkedes de skiftende danske regeringer og deres udenrigsministre, C. A. Bluhme og L. N. Scheele, at holde fast ved den neutrale linie og undgå den stillingtagen for den ene af parterne, som Sverige-Norge valgte ved at indgå traktaten af den 21. november 1855 med vestmagterne.

Det er værdifuldt at få hele denne udvikling skildret og nøje dokumenteret, og det er ligeledes af stor værdi, når forfatteren i et afsluttende kapitel redegør for de alvorlige konsekvenser, krigen fik for Danmark gennem Preussens og Ruslands tilnærmelse til hinanden. Derved blev vejen banet for Bismarcks politik i 1860'erne.

Til gengæld må man stille sig noget skeptisk, når Halicz mener, at krigen var en væsentlig faktor i Danmarks de facto isolation i 1864 og dermed til det store nederlag.

Danmarks ulykke i 1864 var ikke så meget den isolerede krig med Preussen og Østrig. Krigen var jo i realiteten uundgåelig, thi en fredelig løsning før 1864 ville have krævet en deling af Slesvig efter fælles overenskomst mellem de stridende parter. Men denne ville igen have fordret et sådant overmenneskeligt mål af forud-

seenhed, visdom og resignation, at denne løsning var ganske usandsynlig.

Danmarks chance for en fornuftig ordning lå ikke i det krigeriske opgør, men i forhandlingsfasen bagefter. Når denne chance ikke blev udnyttet, skyldtes det mange forskellige årsager, men Krimkrigens udfald spillede næppe nogen større rolle i dette problemkompleks.

Denne indvending forringer dog på ingen måde betydningen af den bog, professor Halicz har skrevet. At den er udgivet på et verdenssprog forøger i høj grad dens værdi.

Viggo Sjøqvist

Ole Lange: *Finansmænd, stråmænd og mandariner. C. F. Tietgen, Privatbanken og Store Nordiske. Etablering 1868-76.* (Gyldendal, 1978). 395 s.

Efter en lang række forudgående pressemeddelelser foreligger nu første del af lektor Ole Langes store værk om Tietgen. Det viser sig dog, at det kun er en enkelt side af finansmandens virke, der er taget op, nemlig hans grundlæggelse af Store Nordiske Telegrafsekselskab. Hvad der er mere overraskende er, at de sensationer, der var stillet i udsigt, ganske udebliver. Sandt at sige er det meste af det, som nok skulle være sensationer, noget, der dels har været talt om i københavnske finans kredse, hvor der endnu for en lille snes år siden levede folk, der fra deres fædre havde en ret god viden om sagerne.

Når dette nu er sagt, og det er naturligtvis ærgerligt at skulle sige det – også fordi velunderbyggede sensationer er dejlige – må det også straks konstateres, at Ole Lange har skrevet en solidt funderet bog om et centralt emne i dansk økonomihistorie. Det er gennemgående virkelig god videnskab, der er tale om. Den største svaghed ligger i forfatterens udenværker. Et af disse udenværker er, at Ole Lange i sit forord og forlaget i sin servering efter-

lader indtrykket af, at dette her er noget, der har bud til vide kredse. Det er absolut ikke tilfældet. Alene det forhold, at der gives lange citater på engelsk og fransk – tilmed på ret centrale punkter – virker i sig selv blokerende på mange læsere. Dernæst er de lange, detaljerede redegørelser for børsmanipulationer næppe heller hvermandskost; selv når man har levet et liv med at følge den slags, er det nødvendigt med en koncentreret opmærksomhed for at holde styr på sagerne.

Måske endnu mere blokerende for de mange læsere er en svigtende introduktion af personerne. Det er allerede galt, når det drejer sig om hovedpersonen. I dag vil der sikkert ikke være mange, der kan starte bogen med at vide, hvem Tietgen var, og hvad han stod for; det ville have været rimeligt med et introducerende rids af hans historie, før han pludselig blev telegrafmand.

Den manglende placering af Tietgen bliver så meget mere følelig, fordi Ole Lange bebuder, at han vil fjerne Tietgenmyten. Sandt at sige, får vi intet at vide om, hvori den består. Næsten alle, der har skrevet om Tietgen, har været klar over, at der var noget galt her i 1870'erne. Det falder noget forskelligt ud, hvilket ordvalg der bruges; men at det ikke var godt, har vistnok alle givet udtryk for. Ole Lange viser nu, at det til tider var helt galt. Det er rigtigt; men på samme tid må det fastholdes, at årsregnskaber – så nødvendige de end er – kun er øjebliksbilleder. I den henseende minder forretningslivet meget om det videnskabelige arbejde. Skulle outputt måles hvert år under løsningen af en stor videnskabelig opgave og sammenlignes med inputtet, da ville mange videnskabsmænd livet igennem gå fra den ene fallit til den anden.

Den store forretningsmand må i mange situationer ligesom videnskabsmanden have en tro på sin idé og have tålmodighed. Det var ikke uden grund, at Gals-